

Spis treści

Wstęp	11
Rozdział pierwszy	
Ewolucja i stan obecny idei i praktyki resocjalizacji nieletnich	13
1.1. Filozoficzny i prawny kontekst pedagogiki resocjalizacyjnej	13
1.2. Postępowanie z nieletnimi w ujęciu ewolucyjnym na tle głównych tendencji w zapobieganiu i zwalczaniu przestępczości	19
1.3. Aktualne trendy w przeciwdziałaniu przestępczości nieletnich	22
Rozdział drugi	
Metodologia badań własnych	25
2.1. Cel i problematyka badań	25
2.2. Zmienne w badaniach porównawczych	27
2.2.1. Kulturowe i ekonomiczne determinanty kondycji młodzieży w społeczeństwie ponowoczesnym	27
2.2.2. Młodzież polska w społeczeństwie „na granicy ponowoczesności”	31
2.2.3. Etiologia społecznego niedostosowania młodzieży	33
2.2.4. System resocjalizacji w kontekście wychowania i regulacji prawnych	34
2.2.5. Składniki systemu resocjalizacji	37
2.2.6. Cele i funkcje systemu resocjalizacji	37
2.2.7. Metody, formy i środki w systemie oddziaływań resocjalizacyjnych	39
2.2.8. Efektywność systemu resocjalizacji	43
2.3. Wskaźniki w badaniach porównawczych	47

2.4. Metody i narzędzia badawcze	48
2.4.1. Dylematy metodologiczne badań interdyscyplinarnych	48
2.4.2. Zalety klasycznych badań systemowych w analizie porównawczej systemu resocjalizacji młodzieży niedostosowanej społecznie	49
2.4.3. Komparatystyka prawnicza i metody analizy tekstów prawnych	50
2.4.4. Procedura i organizacja własnych badań porównawczych	52
2.5. Miejsce i czas badań	57
2.6. Charakterystyka badanej grupy	57
2.7. Charakterystyka zgromadzonych materiałów	58

Rozdział trzeci

Kategorie młodzieży społecznie niedostosowanej w polskim i niemieckim systemie resocjalizacji 61

3.1. Zachowania sprzeczne z prawem 62

3.1.1. Czyn karalny nieletniego w Ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich 62

3.1.2. Granice nieletności w Ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich 63

3.1.3. Odpowiedzialność karna nieletnich według Kodeksu karnego 64

3.1.4. Odpowiedzialność karna nieletnich w niemieckiej Ustawie o sądownictwie dla nieletnich 65

3.2. Zachowania sprzeczne z normami społecznymi 67

3.2.1. Demoralizacja według Ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich 67

3.2.2. Zagrożenie dobra dziecka według polskiego Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego 70

3.2.3. Zagrożenie dobra dziecka w niemieckich regulacjach normatywnych 71

3.2.4. Granice wiekowe młodzieży objętej systemem resocjalizacji wobec zachowań sprzecznych z normami społecznymi 74

3.2.5. Ochrona dzieci i młodzieży przed społecznym niedostosowaniem w Ustawie o ochronie młodzieży (JugendschutzGesetz) 75

Rozdział czwarty

Sfera teleologiczna ustawodawstwa obejmującego pomoc i resocjalizację młodzieży społecznie niedostosowanej 77

4.1. Profilaktyka jako podstawowy cel ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich 77

4.2. Prewencja poprzez wychowanie w niemieckiej Ustawie o sądownictwie dla nieletnich	79
4.3. Podstawowe zasady wymiaru sprawiedliwości wobec nieletnich	81

Rozdział piaty

Instytucje zaangażowane w proces resocjalizacji młodzieży społecznie niedostosowanej	85
5.1. Podmioty publiczne w systemie resocjalizacji	85
5.1.1. Urząd ds. Młodzieży w Niemczech	88
5.1.2. Pomoc sądowa dla młodzieży w wymiarze sprawiedliwości dla nieletnich i młodocianych	90
5.1.3. Zasady funkcjonowania pomocy sądowej w praktyce na przykładzie Jugendgerichtshilfe w Aachen	92
5.1.4. Rodzinny Ośrodek Diagnostyczno-Konsultacyjny i pomoc sądowa dla młodzieży i ich rola w diagnozie pedagogicznej nieletniego	97
5.1.5. Sąd dla nieletnich w polskich i niemieckich regulacjach normatywnych	100
5.1.6. Sąd dla nieletnich w opinii respondentów	103
5.1.7. Kurator w polskiej Ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich i Bewahrungshelfer w Ustawie o sądownictwie dla nieletnich	105
5.1.8. Policja i prokurator w polskim i niemieckim wymiarze sprawiedliwości ds. nieletnich	108
5.1.9. Szkoła w systemie resocjalizacji młodzieży niedostosowanej społecznie	111
5.2. Podmioty niezależne w systemie resocjalizacji i pomocy młodzieży	118
5.2.1. Międzynarodowe Stowarzyszenie na rzecz Pomocy w Wychowaniu (IGfH) i Krajowy Komitet Wychowania Resocjalizującego w systemie resocjalizacji dzieci i młodzieży niedostosowanej społecznie	120
5.2.2. MONAR w systemie pomocy i resocjalizacji młodzieży niedostosowanej społecznie	125
5.3. Organizacje samopomocowe w systemie pomocy i resocjalizacji młodzieży niedostosowanej społecznie	128
5.4. Osoba wychowawcy w systemie resocjalizacji młodzieży niedostosowanej społecznie	130
5.4.1. Osoba wychowawcy w systemie resocjalizacji w opinii respondentów	132
5.4.2. Podnoszenie kompetencji kadry pedagogicznej na przykładzie wybranych instytucji resocjalizacyjnych	134

Rozdział szósty

Reakcje na zachowania prawnie relewantne	139
6.1. Środki wychowawcze według polskiej Ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich i niemieckiej Ustawy o sądownictwie dla nieletnich	141
6.1.1. Środki polegające na zobowiązaniu do określonych zachowań	141
6.1.1.1. Dzienny Ośrodek Socjoterapii „U Siemachy” w Krakowie i jego funkcje w systemie resocjalizacji	145
6.1.1.2. Otwarte Centrum Pracy z Dziećmi i Młodzieżą „JoJo” we Frechen	150
6.1.1.3. Naprawienie szkody w polskiej Ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich i niemieckiej Ustawie o sądownictwie dla nieletnich	153
6.1.1.4. Mediacja w polskiej Ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich a pojednanie ofiary ze sprawcą w niemieckiej Ustawie o sądownictwie dla nieletnich	154
6.1.1.5. Zasady postępowania mediacyjnego w Nadrenii Północnej	161
6.1.2. Środki wychowawcze polegające na nadzorze	
6.1.2.1. Ośrodek kuratorski w polskim systemie resocjalizacji młodzieży niedostosowanej społecznie	162
6.1.3. Środki o charakterze stacjonarnym w polskiej Ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich	164
6.1.3.1. Ośrodek Wychowawczy w Gródku nad Dunajcem	165
6.1.3.2. Umieszczenie w zakładzie wychowawczym w niemieckim systemie resocjalizacji młodzieży niedostosowanej społecznie na przykładzie St. Josefhaus w Eckernhagen	172
6.1.3.3. Charakter prawny środków izolacyjnych w warunkach polskiego i niemieckiego systemu pomocy i resocjalizacji młodzieży	181
6.2. Środki dyscyplinujące w niemieckiej Ustawie o sądownictwie dla nieletnich	185
6.3. Środek poprawczy w polskiej Ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich	187
6.3.1. Zakład Poprawczy i Schronisko dla Nieletnich w Pszczynie – koncepcja resocjalizacji i pomocy młodzieży niedostosowanej społecznie	196
6.4. Kara dla nieletnich w polskim i niemieckim wymiarze sprawiedliwości dla nieletnich i młodocianych	200

6.4.1. Zakład karny w Kolonii – oddział dla nieletnich kobiet – koncepcja pedagogiczna i organizacja	203
6.5. Środki probacyjne w polskim i niemieckim wymiarze sprawiedliwości dla nieletnich i młodocianych	212
6.5.1. Probacja i praca resocjalizacyjna kuratora w opinii respondentów	214
6.6. Środki tymczasowe i zabezpieczające w polskim i niemieckim wymiarze sprawiedliwości dla nieletnich i młodocianych	217
6.6.1. Zadania schroniska dla nieletnich w polskiej Ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich i Untersuchungshaft w niemieckiej Ustawie o sądownictwie dla nieletnich	220
6.6.2. Alternatywne formy wykonywania środka tymczasowego w postaci aresztu śledczego „U-Haft Vermeidung” w niemieckim systemie resocjalizacji młodzieży niedostosowanej społecznie	225

Rozdział siódmy

Warunki efektywności funkcjonowania systemu resocjalizacji i jej uwarunkowania w opinii respondentów i w świetle analizy dokumentów	231
7.1. Kryteria efektywności systemu resocjalizacji w opinii respondentów	232
7.2. Ocena funkcjonowania systemu resocjalizacji młodzieży niedostosowanej społecznie w opinii wywiadowanych i w świetle dokonanych obserwacji	233
7.2.1. Indywidualny dobór metod, form i środków resocjalizacyjnych w systemie resocjalizacji	238
7.3. Koszty resocjalizacji zakładowej w systemie resocjalizacji młodzieży niedostosowanej społecznie	250
7.4. Ewaluacja w systemie resocjalizacji młodzieży niedostosowanej społecznie	253
7.5. Kierunki reform systemu resocjalizacji w opinii badanej grupy	256
7.6. Wymiana międzynarodowa i szanse skonstruowania uniwersalnego systemu resocjalizacji młodzieży niedostosowanej społecznie	231

Rozdział ósmy

Wnioski z badań własnych	265
--------------------------	-----

Podsumowanie	281
Bibliografia	285
Aneks	299